

TOP 10

MOOISTE HEIDEROUTES

In augustus kleuren de heidevelden paars! Een bekend fenomeen waar je op verschillende plekken in ons land van kunt genieten. Wees er snel bij, want de intense kleur vakt in september alweer af.

De boswachters hebben de mooiste wandelroutes met bloeiende heides voor je op een rij gezet

Natuurmonumenten

TOP 10

MOOISTE HEIDEROUTES

De mooiste heiderouts van
Natuurmonumenten op een rij

GELDERLAND	VELUWE ZOOM - POSBANK	P 3
DRENTHE	NATIONAAL PARK DWINGELDERVELD	P 7
LIMBURG	BRUNSSUMERHEIDE	P11
FRIESLAND	FOCHTELOERVEEN	P15
GELDERLAND	GROTE VELD	P18
NOORD-BRABANT	HUISVENNENROUTE	P21
NOORD-BRABANT	ROESTELBERG	P26
OVERIJSEL	BUURSERZAND	P29
UTRECHT	KAAPSE BOSSEN	P33
OVERIJSEL	SPRENGENBERG	P37

WANDELROUTE VELUWEZOOM-POSBANK BIJ ARNHEM

Wandel over de toppen en dalen van de beroemde heideheuvels bij de Posbank. Voel de hellingen in je kuiten en geniet van het fenomenale uitzicht.

De boswachter van Veluwezoom stippelde deze route uit langs zijn favoriete plekken. Volg de gele schildjes met paarse pijlen.

Gelderland
5 km

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Bezoekerscentrum Veluwezoom

📍 Heuvenseweg 5a, 6991 JE Rheden (GD)

☎️ (026) 497 91 00

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/nationaal-park-veluwezoom/route/wandelroute-veluwezoom-posbank-bij-arnhem>

Route

1 Bezoekerscentrum Veluwezoom

Wil je meer weten over het gebied of rondneuzen in de winkel? Loop dan even binnen voor informatie, kaarten of een leuk cadeau.

2 Dieren van de heide

Je komt nu op de uitgestrekte heidevelden van Veluwezoom. Hier leven veel soorten dieren en planten. Kijk goed om je heen. En spits je oren! In de broedtijd is altijd wel het deuntje van de geelgors te horen of het schelle miauwen van de buizerd. Wie geluk heeft, kan hier op warme zomeravonden de boomvalk op libellen zien jagen. En op het wandelpad zijn altijd wel mestkevers bezig de uitwerpselen van de grote grazers naar hun zelfgegraven voorraadkelders te rollen. Ook de zonninnende zandhagedis en levendbarende hagedis kun je hier zien of horen wegritselen.

3 Zigzagpad naar het uitkijkpunt

Volg het zigzagpad omhoog en je zult rijkelijk beloond worden! Vanaf het uitkijkpunt heb je een schitterend uitzicht over de heide richting de Posbank. Natuurmonumenten heeft het speciale zigzagpad in 2019 aangelegd om zoveel mogelijk bezoekers van het uitzicht te laten genieten, ook zij die afhankelijk zijn van scootmobiel of (elektrische) rolstoel.

4 Kraaijenberg

Na een pittig klimmetje ben je bovenop de Kraaijenberg gekomen. Je kunt hier even uitblazen op een van de bankjes en genieten van het fraaie uitzicht over de heideheuvels.

5 De Pos-bank

Hoogste punt van deze wandelroute is de Posbank. Dit monument is een in 1918 opgerichte stenen bank ter ere van G.A. Pos, de toenmalige leider van de ANWB. Pos liet vele Nederlanders de schoonheid van hun eigen land ervaren. En ook vandaag de dag is het uitzicht fenomenaal. Op heldere dagen kun je de heuvels van Montferland zien liggen.

6 Waar komen die heuvels vandaan?

Voel je de heuvels al in je kuiten? Voor Nederlandse begrippen is hier veel reliëf. De laatste twee ijstijden hebben dit gebied 'vormgegeven'. Zo'n 200.000 jaar geleden schoof het oprukkende ijspakket vanuit Scandinavië grote massa's grond en stenen voor zich uit. Na het smelten van het ijs bleven die als stuwwallen achter. Smeltwater en wind kregen vrij spel en sleten het landschap uit. De stuwwallen raakten bedekt met zand. Het grofste zand kwam terecht op de toppen en hellingen waar het het hardst waaide. In de luwten vielen juist de fijne lössbodemdeeltjes neer.

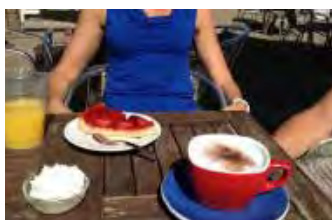
7 Schietbergseweg

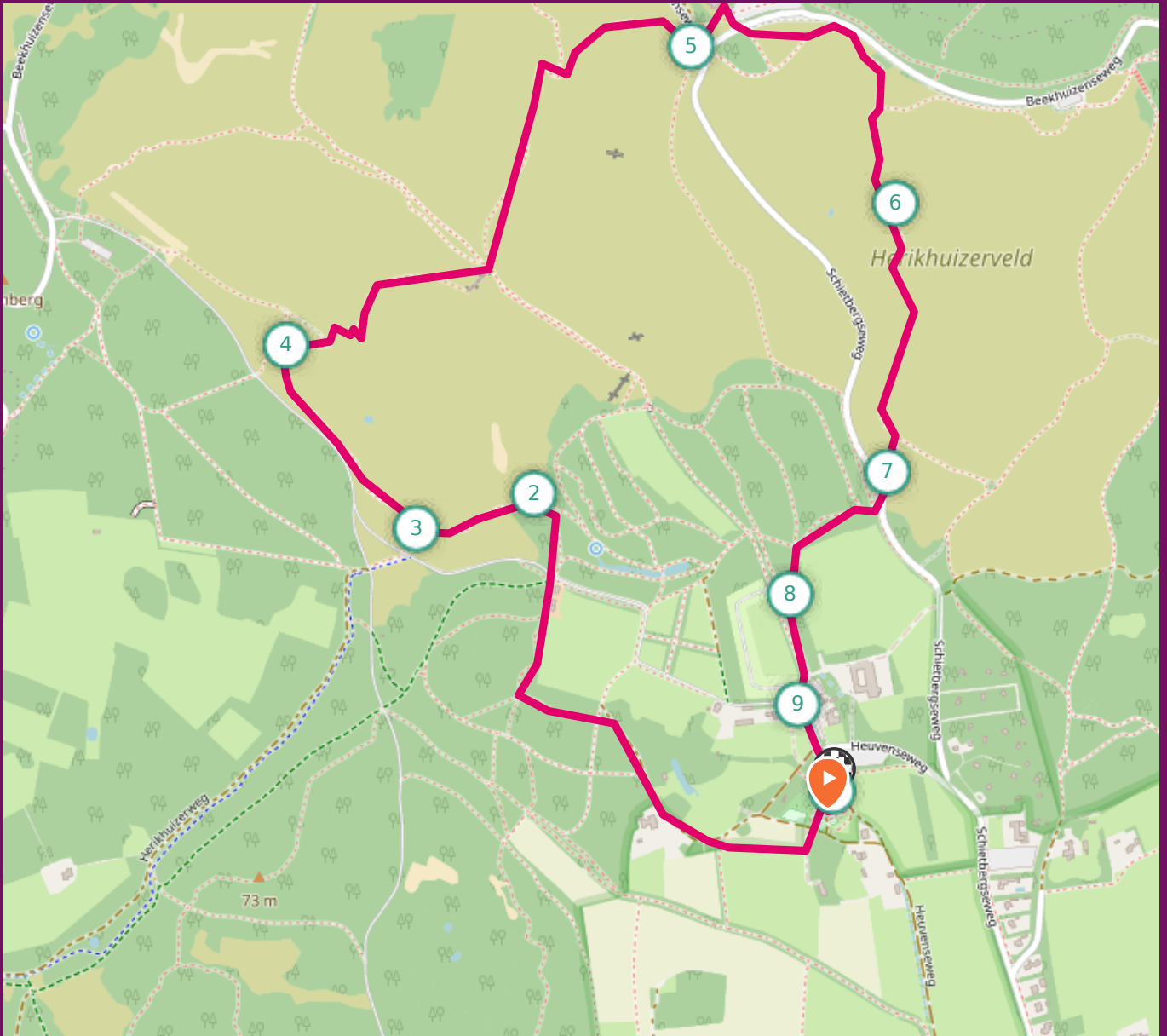
Na een flink stuk over de heide, kom je nu weer in het bos. Let even goed op het verkeer als je de Schietbergseweg oversteekt!

8 Eindpunt

Je bent bijna aan het einde van de rondwandeling. Geniet nog even na bij een kopje koffie in Brasserie Veluwezoom of kijk nog even rond in het Bezoekerscentrum. Voor kinderen is er binnen een leuke educatieve speelplek (met 'zwijnenkuil') en buiten een spannende speeltuin.

Voor meer routes, kijk verder op deze site [[/routes](#)] of download de gratis route-app NatuurRoutes.

WANDELROUTE NATIONAAL PARK DWINGELDERVELD

Nationaal Park Dwingelderveld staat vooral bekend vanwege de grote, stille heide. Het centrale deel van het park is zelfs het grootste aangesloten natte heidegebied dat nog over is in West-Europa. Tijdens deze gevarieerde en kindvriendelijke wandeling heb je kans op ontmoetingen met de schaapskudde van Ruinen en diverse vlinders, vogels en insecten.

Drenthe
4,71 km

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Nationaal Park Dwingerderveld

📍 Benderse 22, 7963 RA Ruinen (DR)

☎ 0522 47 29 51

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/nationaal-park-dwingelderveld/route/wandelroute-nationaal-park-dwingelderveld-drenthe>

1 Ruiner Es

Je komt nu op de Ruiner Es. Aan de bolronde vorm van de Ruiner Es zie je dat het een oude es is. De landbouwgrond in het midden ligt hier namelijk iets hoger omdat daar al eeuwenlang schapenmest en heideplaggen zijn uitgestrooid om het bouwland vruchtbaar te houden. Van de oude indeling van de es in kleine akkers van hoogstens tien tot twaalf meter breed is weinig meer te zien. Met de komst van de kunstmest kon een boer gemakkelijk veel grotere stukken landbouwgrond vruchtbaar maken. Bij de ruilverkaveling Ruinen in de jaren tachtig zijn de kleine eigendommen vervolgens uitgeruild. Een deel van de es kwam daarbij in handen van Natuurmonumenten. Die heeft de kleinschalige indeling gehandhaafd en teelt op de smalle percelen vooral rogge. Dit graangewas groeit ook goed zonder kunstmest en biedt, mits er niet gespoten wordt, plaats aan verschillende akkeronkruiden zoals korenbloem, akkerviooltje en korensla. Voor patrijzen, kwartels en reeën vormen zulke ouderwetse akkers een welkome voedselbron.

2 Zonder gegraas geen heide

De Wiltzang was vroeger een open heidegebied. Omdat er al tijden geen schapen meer grazen zijn grote delen inmiddels dichtgegroeid met grassen en bomen. Hier en daar probeert Natuurmonumenten het tij te keren door de opgeschoten berken en dennen te verwijderen. Daardoor zie je nog iets van de heide en de vele insecten die van de openheid profiteren, zoals vlinders, libellen en graafwespen. Overal aan de rechter, zonbeschenen kant van het pad zie je de verkleuringen in het zand die erop duiden dat een graafwesp daar een ander insect levend heeft begraven als voedsel voor haar broed.

3 Aan de rand van het zand

Bij de Leislout, een oude afwateringssloot, zie je veel grillig uitgegroeide eiken. In het verleden legden de boeren vaak eikenbosjes aan omdat ze het hout goed konden gebruiken als brandstof en voor afrasteringspalen. De schors van eikentakken was veel geld waard aangezien het de grondstof leverde om leer mee te looien. De dichte eikenhakhoutbosjes boden ook een redelijke bescherming tegen het oprukkende zand. Tot vijftig jaar terug zag je hiervandaan de kale stuifzandheuvelds van het Anserzand. Nu is het een geheuveld bos en heet dit gebied de Anserdennen. Als je deze route wil verlengen kan je even verderop de witte route volgen. Deze gaat ongeveer een halve kilometer rechtdoor naar het Theehuys Anserdennen. Vervolg na het Theehuys de witte route, die na ongeveer 2,5 km weer aansluit op de rode route.

4 Naar een natuurlijker bos

Langzaam maar zeker worden de naaldbossen die na de Tweede Wereldoorlog op het stuifzand zijn aangeplant een stuk natuurlijker. Natuurmonumenten helpt daaraan mee door het bos zoveel mogelijk met rust te laten. De bomen die doodgaan en de takken die vallen blijven gewoon liggen en bieden volop leefruimte voor mossen, paddestoelen en insecten. Met name de larven die in het dode hout wroeten maken het bos aantrekkelijker voor insectenetters als spechten. De gaten in de stam en afgevallen takken bieden broeden- en schuilgelegenheid aan diverse vogels en zoogdieren, terwijl de opengevallen plekken in het naaldbos spoedig worden ingenomen door kruiden, struiken en loofbomen.

5 Plaggen voor heide

Aan de linkerkant van het pad zie je enkele graslanden. Hier heeft men de heide rond 1900 ontgonnen tot landbouwgrond. Bij de rij eiken heeft destijds een boerderij gestaan. Voorbij het grasland strekt de heide zich uit. Hier en daar valt dat niet eens zo op, omdat grassen als pijpenstrootje de heide overwoekerd hebben. Verderop langs het pad is goed te zien hoe heideplanten als dopheide, zonnedauw of snavelbies opbloeien op de afgegraven stukken, die vrij vochtig zijn. Struikheide groeit op de wat drogere delen.

6 Stuw

Het Dwingelderveld is het grootste aaneengesloten natte heidegebied van Noordwest-Europa. Dat moet wel zo blijven. Daarom staat hier een stuw van Waterschap Drents Overijsselse Delta. Hiermee kan het waterpeil gereguleerd worden.

7 Typische heidedieren

Behalve door te plaggen en te maaien, onderhoudt Natuurmonumenten de heide door er een schaapskudde te laten grazen. In dit deel kan je geregeld de kudde zien die elke ochtend vanuit de schaapskooi aan de Benderse vertrekt. De schapen eten de grassen weg en houden de heidestruikjes jong en gezond. Naast schapen kan je bijna altijd wel vogels in het open heidegebied zien of horen. Tapuit en roodborsttapuit zijn kenmerkende soorten die op de heide broeden. Vlinders fladderen 's zomers in nog veel meer soorten en kleuren rond. Een onverwachte gast die vaak in de natte heide is te zien, is de groene kikker.

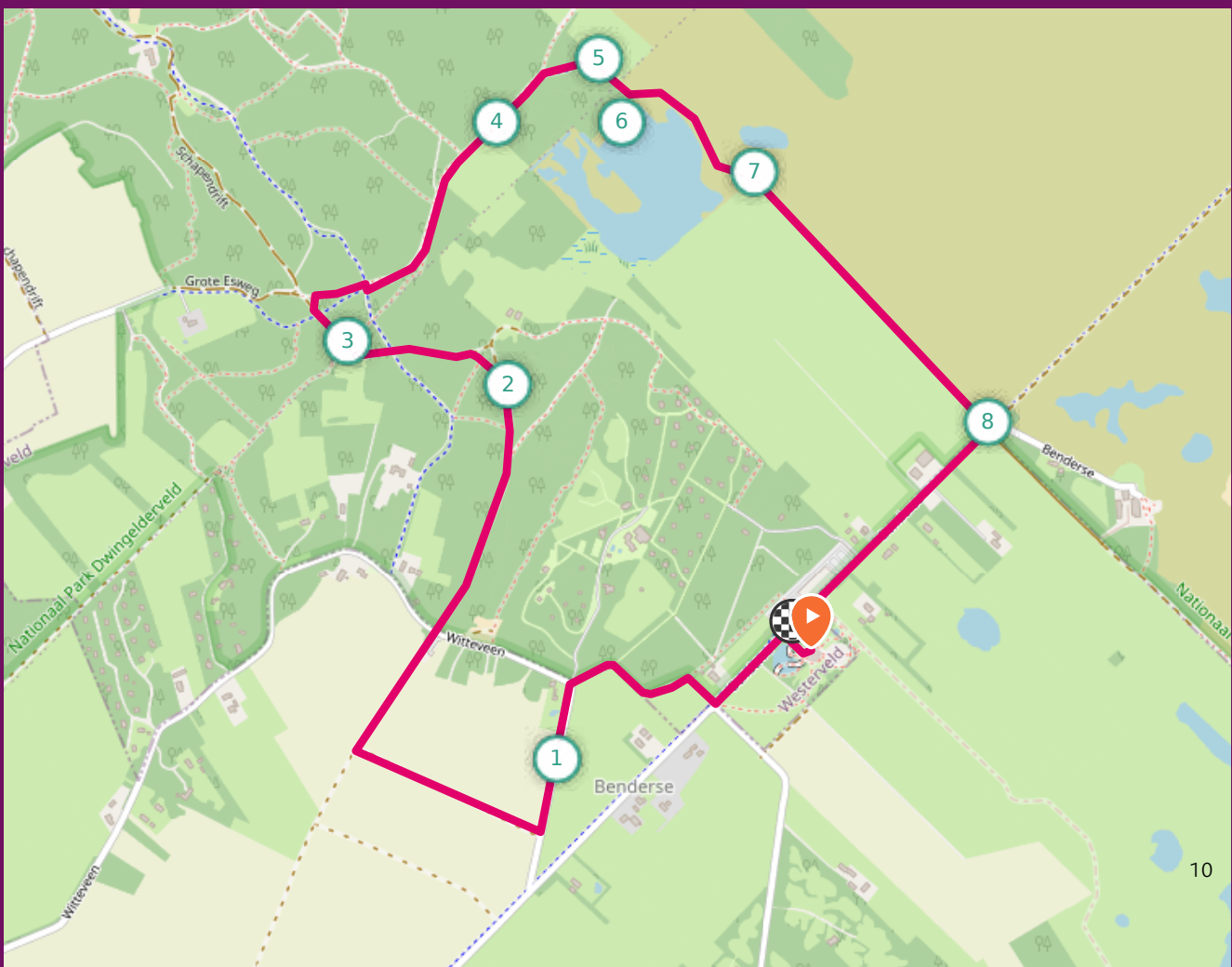

8 Schaapskooi en uitkijktoren

Bij de kruising kan je even naar links en dan rechts naar de schaapskooi en het informatiecentrum van de Stichting Het Drentse Heideschaap lopen. De kudde is vanaf 1948 gevormd met als doel het typische Drentse schapenras voor uitsterven te behoeden. De belangrijkste taak van de kudde is het onderhoud van de heide. Een bezoek aan de kooi is vooral aardig tegen het einde van de middag als de herder met zijn hond de schapen thuisbrengt.

De schaapskooi uit 1949 was oud en werd te klein. De oude kooi is gerenoveerd en is nu de 'lammerkooi'. Het nieuwe moderne gebouw uit 2017 biedt onderkomen aan de ruim 450 schapen van de Schaapskudde Ruinen [<https://www.schaapskudde-ruinen.nl/>]. Het gebouw is zo bijzonder dat het de Drentse Architectuurprijs 2018 kreeg. En wil je meer weten over de heide en het Drentse heideschaap? Loop dan eens binnen in de informatieruimte. Hij is dagelijks geopend.

Aan de rand van het heideveld, naast de schaapskooi, staat een uitkijktoren. Op tien meter hoogte heb je een fantastisch uitzicht over het Dwingelderveld, de heide, de talloze vennen en de schapen. En niet alleen met mooi weer. Juist bij slecht weer laat het heidegebied zich in alle woestheid zien. Voor mensen in een rolstoel en kinderwagens is er een uitkijkplatform op drie meter hoogte.

WANDELROUTE BRUNSSUMMERHEIDE BIJ HEERLEN

De Brunssummerheide ligt in het prachtige uitgestrekte Zuid-Limburgse heuvellandschap vlak bij Heerlen. Het glooiende gebied verrast je steeds weer. Na iedere heuvel kun je van een nieuw uitzicht genieten. Uiteraard mag een wandeling over de paarse heide in augustus niet ontbreken!

De route voert je door een heuvelachtig landschap en langs mooie heidevelden.

Limburg
4,92 km

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Restaurant Schrieversheide

📍 Schaapskooiweg 99, 6414 EL Heerlen (LB)

☎ 0455 22 46 93

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/brunssummerheide/route/wandelroute-brunssummerheide-bij-heerlen-lichtgroen>

Route

1 Schrieversheidevennen

De wandeling begint met een mooi uitzicht over een heidehelling. Midden op deze heide zie je beneden links een paar vennen liggen. Deze vennen heten Schrieversheidevennen, zo genoemd naar het gebied waarin ze liggen. Het Pannenkoekenhuis waar je na een gezellige wandeling over de heide kunt genieten van lekkere versnaperingen heet ook Schrieversheide. Het water in de vennen blijft daar in staan vanwege de ondoordringbare kleilagen die er onder liggen. Een aantal jaren geleden zijn deze vennen gerestaureerd, zodat de planten en dieren weer ruimte kregen.

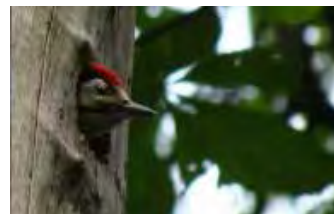
2 Zandvlakte

Hier zie je een mooie zandvlakte, die ontstaan is door bruinkoolwinning in de streek. Om bij die bruinkool te komen, moest de bovenste zandlaag worden afgegraven. Deze zandlaag is op de Brunsummerheide gestort. Het zand ziet er wat witter uit dan je zou verwachten. Dit komt omdat er zilverzand in zit. Zilverzand ontstond in het mioceen 20 miljoen jaren geleden en komt hier van nature voor. Het is door zijn zuiverheid als delfstof erg geschikt om bijvoorbeeld glas mee te maken.

3 Genieten van een nieuw bos

Natuurmonumenten is bezig om het grove dennenbos langzaam om te vormen naar een natuurlijk bos met meer variatie. De weggehaalde bomen worden gebruikt in biocentrales voor het opwekken van energie. In het bos dat zo ontstaat krijgen veel meer planten en dieren een kans. Reeën bijvoorbeeld vinden hier nu meer beschutting dan eerst. Reebokken vegen hun gewei af aan de bast van kleine boompjes. Aan deze veegsporen zie je dat reebokken hier in het bos lopen. Ook verschillende soorten spechten krijgen nu meer kans om aan voedsel en woonruimte te komen, zoals de grote bonte specht. Luister maar eens naar zijn gezang!

4 Overgang heide naar bos

Bij de overgang van dit deel van de heide kom je in het bosgebied van het Sternbachdal. Dit dal heeft de naam te danken aan de familie De Sternbach, die ooit 90 hectare grond bezat in de natte vlakte bij de oorsprong van de Roode beek. Dit schilderachtige Sternbachdal kent een tragisch verhaal. Lang geleden stond op deze prachtige plek een kasteel. De jonge bewoner van dat kasteel was een losbol, waar zelfs de Middeleeuwse bewoners uit de omtrek schande over spraken. De losbol had zijn zinnen gezet op het knapste meisje van Brunssum, maar al zijn pogingen om haar te verleiden mislukten. Het meisje wees hem constant af en was verloofd met een jongen uit haar dorp. Op een bepaald moment liet de jonge kasteelheer twee zilveren kandelaars uit zijn kasteel ontvreemden. Die werden verstopt bij de ouderlijke woning van de verloofde van het meisje. Natuurlijk werden de kandelaars daar ontdekt, waarop de verloofde beschuldigd werd van diefstal. Het meisje wist dat de verloofde de doodstraf zou krijgen en ging naar de kasteelheer om genade te vragen. Om haar verloofde te redden beloofde ze hem dat ze bij hem zou gaan wonen. Een paar dagen later kreeg de verloofde van het meisje toch de strop! Ze rende naar boven en hoog in de toren riep ze uit "Red me. Red me!" Plotseling klonk er een donderslag in de lucht, de bodem opende zich en het kasteel verdween in de diepte. Van het meisje en de kasteelheer werd nooit meer iets vernomen. Als je op deze plek even stil blijft staan, hoor je misschien nog de tragische noodkreet "Red me, Red me!"

5 Uitzicht Sigrano groeve

Op deze plek heb je een fantastisch uitzicht op de grote Sigrano groeve. Tussen 1915 en 1930 werd langs de grens met Brunssum bruinkool gewonnen. Bruinkool wordt nu niet meer uit de grond gehaald. Deze grote groeve is dus ontstaan door het winnen van zilverzand. Dit zand is fijnkorrelig, wit, heel zuiver en heeft een laag ijzergehalte. Daarom gebruikt de hoogwaardige glasindustrie graag deze grondstof. In de fijnkeramische industrie wordt er bijvoorbeeld emaille en porselein van gemaakt.

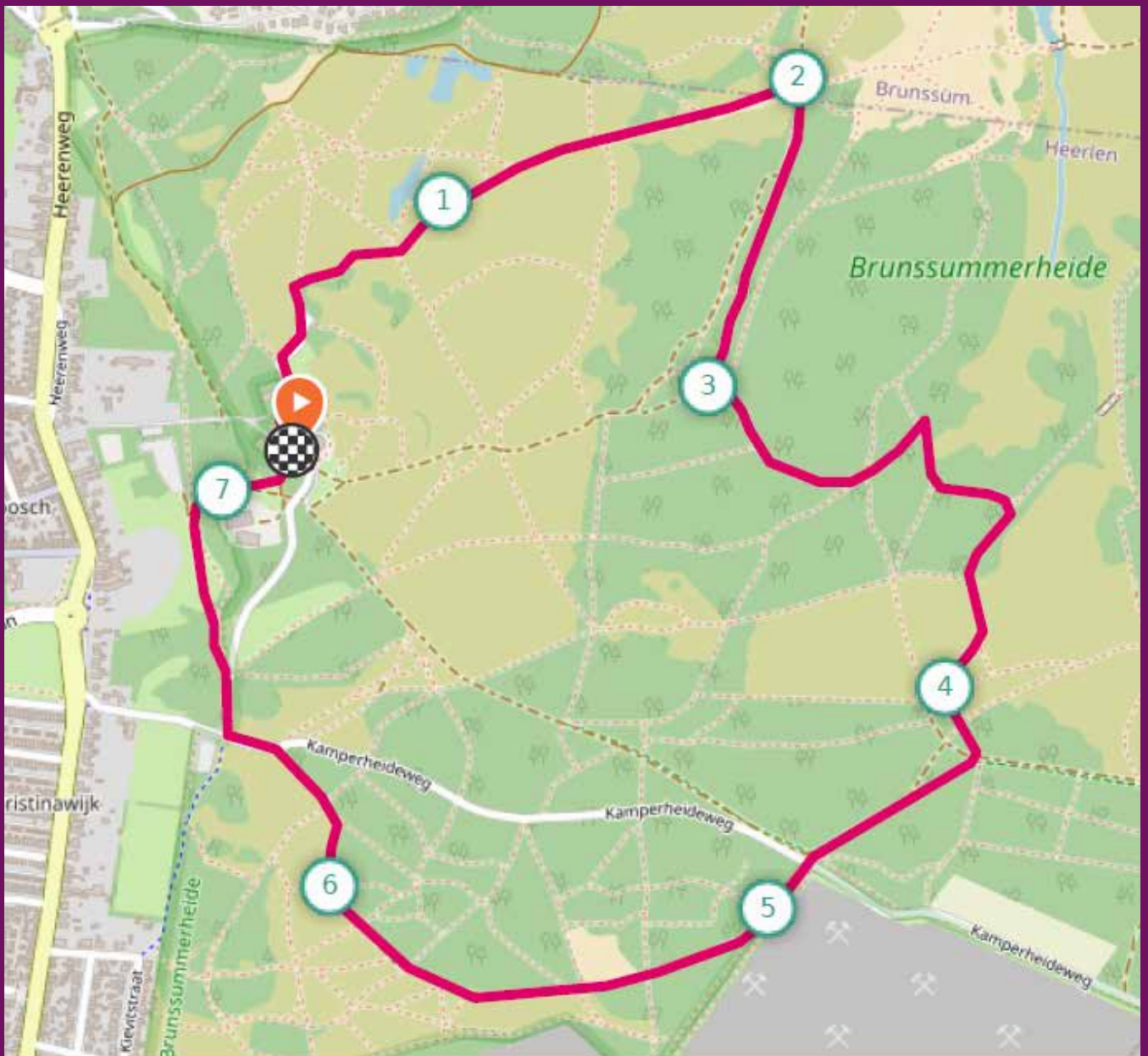
6 Heksenberg

Je bent aangekomen bij de Heksenberg. Je kijkt vanaf deze plek tegen de 140 meter hoge heuvel aan. Komt de naam heksenberg weer van een legende of misschien toch niet? Er wordt gefluisterd dat heksen boven op de berg hun bijeenkomsten hadden. Een andere uitleg is dat dit niet de heksenberg is maar de Hessenberg, vernoemd naar één van de belangrijkste Germaanse stammen uit deze omgeving. In het begin van onze jaartelling woonden zij op de Brunsummerheide en omgeving. Na een zeer bloedige strijd met de Romeinen werden de dode Germanen van het slagveld verzameld en verbrand. De urnen met as werden opgestapeld. Daarna schiepen de overgebleven Hessen hun helmen vol met zand en bedekten daarmee de hoogopgestapelde urnen. Misschien dat je na het lezen van beide verhalen toch met meer ontzag de heuvel afdaald en je route vervolgt.

7 Schaapskooi

In deze moderne schaapskooi staan over het algemeen Schoonebeker schapen. Dit schapenras komt oorspronkelijk uit Drenthe, maar graast ook hier op de Brunsummerheide. Van april tot oktober kun je op verschillende plekken de schaapskudde tegenkomen. De herder met zijn Bordercollies zorgt ervoor dat de heide op de juiste plek begraaasd wordt. Kom je de herder toevallig tegen, dan kan je hem alles vragen over de Schoonebekers. In de lammertijd komen de Schoonebekers en de Mergellanders, die normaal op de Sint Pietersberggrazen, samen in deze schaapskooi. Je kunt je voorstellen dat het dan een drukte van jewelste is. Toch vinden wij het leuk als je eens komt kijken, maar dan wel op bepaalde dagen. Die dagen worden via de media aangekondigd. Je leest dan ook waar je kunt aanmelden voor een bezoek.

WANDELROUTE IN HET FOCHTELOERVEEN (Grens Friesland en Drenthe)

Wandel door het bijzondere hoogveen van natuurgebied Fochteloërveen. Geniet van de rust en de uitgestrektheid van het landschap.

Laat je verrassen door de bijzondere veenplanten en de vele vogelsoorten die hier te vinden zijn.

Friesland
3,75 km

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Parkeerplaats Brunstingerplas

📍 Fochteloërveen 8, 8428 RR Fochteloo (FR)

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/fochteloerveen/route/wandelroute-op-de-grens-van-friesland-en-drenthe-in-het-fochteloerveen>

Route

1 Mos en pluiz

Op dit punt kom je typische veenplanten tegen. Het groene spul dat overal in het water drijft is waterveenmos, één van de vele soorten veenmos die hier voorkomen. Het waterveenmos groeit op plaatsen van het veen die altijd onder water staan. Veenpluis is een plant die vooral in de laagste en natste delen van het hoogveen voorkomt. Veenpluis is in het voorjaar gemakkelijk te herkennen aan de helderwitte pluizen. Vroeger werden de wollige zaadpluizen geplukt als vulling voor kussens.

2 Veilig door het hoogveen

Als je de zandrug verlaat, loop je over het gedeeltelijk afgegraven hoogveen. Het hoogveen is hier ongeveer een halve meter dik. Gelukkig zorgt een hooggelegen pad ervoor dat je droog door het natte hoogveen komt. De dammen die naast of onder het pad liggen, zorgen ervoor dat het regenwater langer vastgehouden wordt. Zo probeert Natuurmonumenten de kletsnatte situatie waarin hoogveen kan groeien te herstellen.

3 Boekweit en pijpenstrootje

Aan de rechterkant van het pad is een patroon in het landschap te ontdekken dat ontstaan is door boekweit dat hier vroeger verbouwd werd. Mede door deze boekweitcultuur is het hoogveen zo verstoord dat in plaats van veenmos het pijpenstrootje de overheersende soort is geworden. Overal om je heen zie je de strogele halmen van dit taaie gras. Met een uitgekiend waterbeheer probeert Natuurmonumenten het aandeel pijpenstrootje te verminderen en de groei van veenmossen en andere bijzondere planten te bevorderen. De eerste resultaten zijn bemoedigend. Door de vernatting van het gebied zullen de sporen van de boekweitbrandcultuur langzaam maar zeker uit het landschap verdwijnen.

4 Tam en wild

Je bent nu opnieuw op de zandrug de Bonghaar. Doordat de heide regelmatig wordt geplagd houdt Natuurmonumenten de heide hier in stand. In dit droge, zandige deel kun je een adder zien zonnebaden of een kiekendief zien zweven. Let ook eens op het paapje, de roodborsttapuit en de boomvalk. In totaal broeden er zo'n 60 soorten vogels in en om het Fochteloërveen. Je loopt hier trouwens precies op de grens tussen Friesland en Drenthe. Deze grens is te herkennen aan een oude grenssteen die iets verderop naast het fietspad staat. Terug bij de parkeerplaats ben je weer bij het startpunt van de wandeling.

5 Finish

Nog een klein stukje rechtdoor en je bent aan het eind van de wandeling gekomen. We zijn heel benieuwd wat je er van vond!

WANDELROUTE GROTE VELD

Wandel door het idyllische landschap van de Graafschap. Onderweg passeer je heidevelden en bloemrijke graslanden, omgeven door uitgestrekte bossen.

Ooit was het Grote Veld één uitgestrekte open vlakte, waar vele schaapskudden hun kost bij elkaar graasden op de heide.

Gelderland
5,6 km

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Parkeerplaats Grote Veld

📍 Heidepolweg t.o. 2, 7251 HT Vorden (GD)

☎ 0575 55 55 60

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/grote-veld/route/heideroute-grote-veld>

Route

1 Schaapskooi

Je passeert hier de schaapskooi van het Grote Veld. Een kudde Schoonebeker schapen graast op de heide en omliggende graslanden; daarmee houden ze het landschap open. Bijkomend voordeel is dat de schapen in hun vacht onbedoeld plantenzaden meenemen. Zeldzame plantensoorten kunnen zich zo verder verspreiden.

2 Markengrens

Tot in de negentiende eeuw was dit niemandsland, de zogeheten woeste gronden. Boeren lieten er hun schapen grazen en plagden er heide voor in de pot stal. Buurtschappen verdeelden de eigendoms- en gebruiksrechten van de grond daarom onderling in marken. Dit is de grens tussen Warnsveld, Lochem en Vorden.

3 Sporen van vroeger

Midden op het Grote veld ligt een oud karrenspoor, een doorgangsroute door het Grote Veld. Deze oude eik stond langs het pad en wees passanten de weg.

4 Bankje met zicht

Vanaf het bankje dat hier staat, heb je mooi uitzicht over de heide. Natuurmonumenten heeft heideveldjes die van elkaar geïsoleerd waren geraakt, weer met elkaar verbonden. De kwetsbare heidevlinder, nachtzwaluw en klokjesgentiaan krijgen zo een veel groter leefgebied.

5 Productiebos

Oude 'woeste gronden' zoals het Grote Veld zijn vanaf het begin van de negentiende eeuw ontgonnen voor de land bouw en de aanleg van productiebossen. Grove den en douglaspar waren daarbij favoriet. Door de manier waarop Natuurmonumenten het bos beheert krijgen nu ook andere boomsoorten een kans.

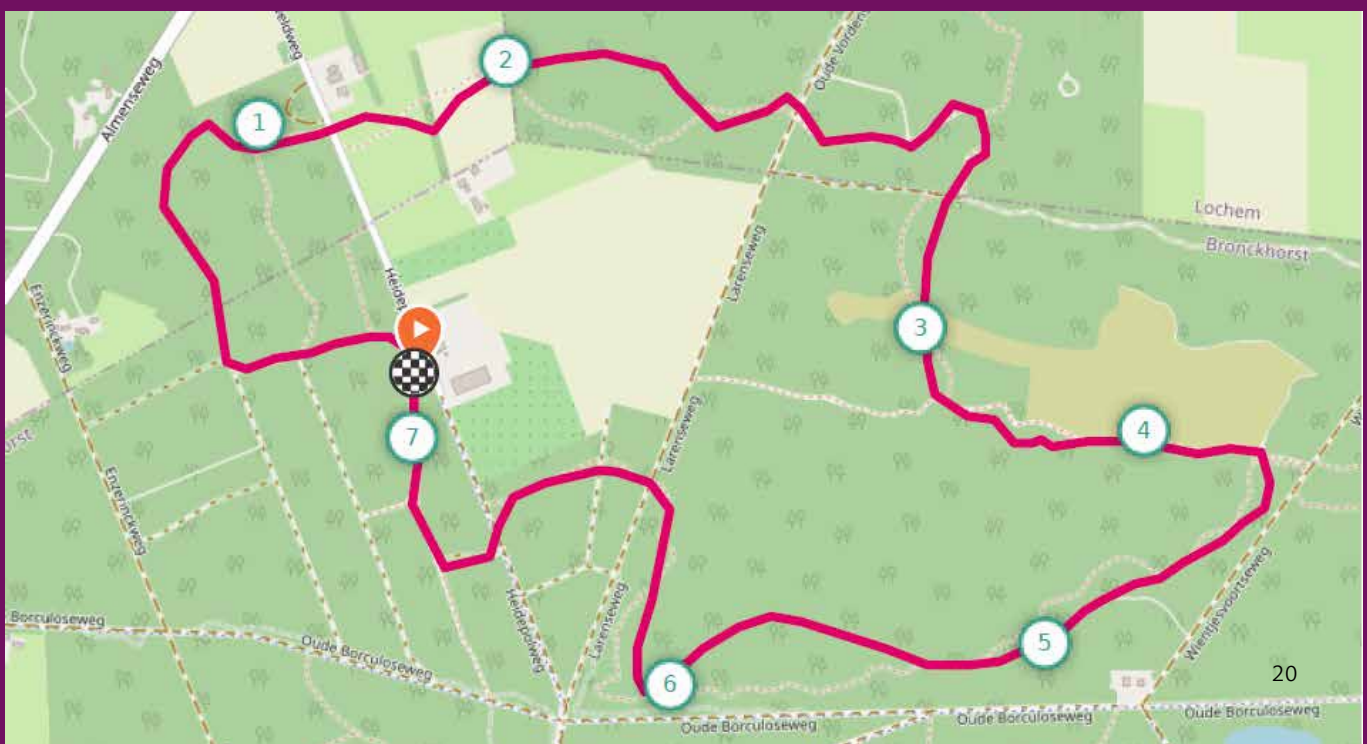
6 Slimme alle seter

Met wat geluk zijn er onderweg raven te zien. Al zul je ze, door hun kenmerkende rauwe roep, waarschijnlijk eerder horen dan zien. Raven zijn slimme alleseters. Ze verschalken knaagdieren, insecten en wormen en helpen zelfs grote kadavers opruimen.

7 Rustpunt

Je nadert het einde van de rondwandeling. Bij het Rustpunt, tegenover de parkeerplaats, kun je op basis van zelfbediening terecht voor een kopje koffie, thee en een heerlijke versnapering.

WANDELROUTE DE HUISVENNENROUTE VLAK BIJ BOXTEL

Ontdek uitgestrekte heidevelden en vennen en geniet van rust en ruimte op de Kampina. Vooral bij de Huisvennenroute heb je na bijna elke bocht weer een ander uitzicht. Het landschap wisselt van bos naar open heide en van vennen naar stuifzandheuvelds. Speur op het water naar vogels zoals de dodaars en de zilverreiger.

De route wordt aangegeven met witte pijlen.

Noord-Brabant
6,67m

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Parkeerplaats Huisvennen - Roond

📍 Nianadreef, Boxtel (NB)

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/kampina/route/wandelroute-de-huisvennenroute-vlak-bij-boxtel>

Route

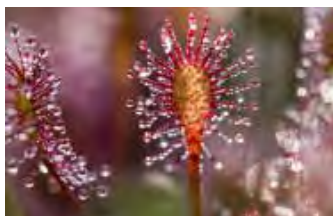
1 Dieren en planten

Er leven honderden soorten dieren en planten op de Kampina en de Oisterwijkse Bossen! Wat denk je van de vele blauwe bosbessen in juli en de prachtige paarse heide in augustus. Speur ook naar zonnedauw: een zeldzaam vleesetend plantje! Het rozegele plantje eet kleine insecten die afkomen op de geur en vast blijven plakken aan de kleverige 'dauwdruppels'. Bijzondere dieren die hier in het landschap leven: reeën, de nachtzwaluw, knalgele wielewaal, roodborstapuit en levendbarende hagedis. En in november landen op Kampina regelmatig doortrekkende kraanvogels! Redenen genoeg om met zijn allen dit gebied te koesteren en te beschermen.

2 Kogelvangersven

Voor je ligt het Kogelvangersven. In de 18de eeuw oefende de gendarmerie hier haar schietkunsten, door over het ven in de zandwallen te schieten. Net als de andere nabijgelegen vennen wordt het Kogelvangersven door regenwater gevoed. Hierdoor zijn de vennen voedselarm en groeien er kenmerkende planten zoals zonnedauw, lavendelheide en veenbes. Natuurmonumenten wil in dit door naaldbomen dichtgroeïende gebied stuifzand en heide weer een kans geven. Daarom zie je dat wij aan de andere kant van het Kogelvangersven een aantal bomen gekapt hebben. De wind krijgt hier weer vrij spel, dit kun je zelf ervaren. Hierdoor groeit het gebied niet meer dicht en wordt de natuur hier aantrekkelijker voor de heide en bijvoorbeeld de nachtzwaluw en zandbij.

3 De wind heeft vrij spel

Op dit punt heeft Natuurmonumenten enkele jaren geleden veel bos weggehaald. Bij het vorige punt hadden we het al over de wind die vrij spel heeft. Hier is ook iets anders aan de hand. Door de oevers vrij te maken, is er weer ruimte voor vochtige heide met bijzondere planten als zonnedauw, veenpluis en dopheide. Je wandelt hierna langs het Groothuisven, één van de waardevolste vennen van Kampina. Het ven maakt deel uit van de Huisvennen die vroeger eigendom waren van de 'Heeren van Boxtel'. Langs de oevers groeit een zeldzame heidesoort: lavendelheide. En over het ven kun je zomers libellen zien, zoals de viervlek, het lantaarntje en de zeldzame witsnuitlibel.

4 Natte Natuurparel

Rechts van het pad zie je een grote open vlakte. Eind 2013 stond hier nog ongeveer 9 hectare naaldbos. Door verdroging in het gebied kunnen veel bijzondere planten niet overleven. Daarom hebben we een deel van het naaldbos gekapt. Naaldbomen verdampen namelijk 30 tot 50% van het regenwater. Nu kan het grondwaterpeil weer stijgen, waardoor het in de oevers van de vennen aan het oppervlak kan komen. Planten als gewone dopheide en klokjesgentiaan krijgen nu weer een kans. Op de kapvlakte komt struikheide en daarnaast zullen broedvogels als de nachtzwaluw en boomleeuwerik geschikte broedlocaties kunnen vinden. De kap van het naaldbos op deze locaties was één van de maatregelen die in samenwerking met Waterschap De Dommel is uitgevoerd in het kader van de Natte Natuurparel Kampina. Natte natuurparels zijn belangrijke natte natuurgebieden, die hoge en bijzondere natuurwaarden kennen. Deze natuurgebieden zijn vooral afhankelijk van een goede aanvoer van water. Om dit mogelijk te maken zijn er subsidiegelden beschikbaar voor maatregelen.

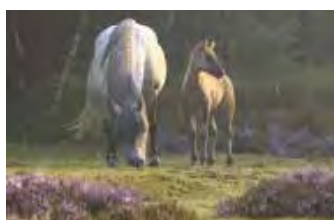
5 Zicht over de hei

Loop eens naar boven de uitkijkheuvel op. Je kijkt dan uit over het Groot Huisven. Een hoogveen gebied met bijzondere veenmossen en veenpluis. Speur het water af naar vogels als grote zilverreiger, kuifeend en dodaars. Het heidegebied verder naar rechts, werd honderden jaren lang begraasd door meerdere schaapskuddes. Veel heide werd later met bos beplant, maar de kern van dit heidegebied bleef bebossing bespaard. Het werd al in 1924 door Natuurmonumenten verworven.

6 IJslanders en Fransen

Een groot deel van de heide en het bos wordt begraasd door IJslandse paarden en runderen. De runderen bestaan uit Blonde d'Aquitanes, een Frans runderras en Brandrode runderen, een zeldzaam huisdierras. Gezamenlijk zorgen de grazers voor een natuurlijk evenwicht in het bos en op de heide. Grassen en jonge boompjes krijgen geen kans om alles te overwoekeren en de heidebegroeiing kan zich zo goed ontwikkelen.

7 Meeuwen- en Flesven

Je kijkt vanachter het vogelkijkscherm uit over het Meeuwenven. De naam raadt zich makkelijk verklaren, al is de meeuwenkolonie al jaren geleden vertrokken. Moeilijker is dat met de naam van het verderop gelegen Flesven. Het woord fles is net zoals het woord fleas of flaes, afgeleid van het Franse woord Flache. Dat verwijst naar leemlagen aan de oppervlakte, waarmee boeren bodems en muren van hun stallen konden afdekken. Vennen met zulke leemlagen kregen de naam Flacheven, dat later verbasterde tot Flesven.

8 Dood hout

Op verschillende plekken in het bos wordt monotoon productiebos omgevormd tot gevarieerder en natuurlijker bos. Naaldbomen worden geleidelijk verwijderd, zodat de zon de bodem kan beschijnen. Nieuwe planten, struiken en bomen kunnen zo ontkiemen en er ontstaat meer schuil- en nestgelegenheid voor dieren. Dode bomen laten we zoveel mogelijk liggen of staan. Al rottend bieden die voeding en beschutting aan de dieren en planten van het bos: van paddenstoelen tot allerlei insecten, vleermuizen en spechten!

9 Groene Bergen

Aan de rechterkant doemen de 'Groene Bergen' op. Ze zijn na de laatste IJstijd ontstaan door verstuiwing. Later zijn ze beplant met bomen om verstuiwing zoveel mogelijk tegen te gaan. Het stuivende zand vormde een bedreiging voor het boerenland in de omgeving. Langs het pad zijn veel mierenhopen te zien. De rode bosmieren die hier wonen zijn een geliefd hapje voor groene spechten. Gaaien laten de mieren vaak met opzet door hun verenpak lopen. Het mierenzuur doodt de luizen en vlooiën tussen hun veren.

10 Vragen

Wij zijn bijna aan het einde van de route. Mocht je nog vragen hebben over de route of natuurgebied Kampina, kijk dan op de website van Natuurmonumenten (natuurmonumenten.nl).

11 Verzetsmonument

Bij de parkeerplaats staat een verzetsmonument. Door een navigatiefout landden hier op 17 september 1944 geallieerde zweefvliegtuigen in vijandelijk gebied. De militairen van de Amerikaanse en Britse luchtmacht verstopten zich in putten die gecamoufleerd werden met gras, heide en varens. Ze werden maandenlang bijgestaan door de plaatselijke bevolking, waarbij grote risico's werden genomen. Ter ere daarvan is in 2003 dit monument onthuld.

WANDELROUTE ROESTELBERG

Stuifzand, bos en heide, je vindt het allemaal op deze route door Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen.

Speur naar de sporen uit het verleden en struin lekker door het zand.

 Natuurmonumenten

Noord-Brabant
5,5 km

Startpunt

Loonse en Drunense Duinen, Cafe Roestelberg

Roestelbergseweg 2, 5171 RL Kaatsheuvel (NB)

0416 - 33 30 79

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/nationaal-park-loonse-en-drunense-duinen/route/wandelroute-roestelberg>

Route

1 Stuifzand

De wandeling start meteen goed: in het stuifzand. Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen is één van de grootste levende stuifzandgebieden in Europa. Er ligt hier maar liefst 375 hectare stuifzand (dat zijn ongeveer 750 voetbalvelden!) en daarom noemen we dit gebied ook wel de Brabantse Sahara. Tip: trek, als het weer het enigszins toelaat, lekker je schoenen uit en voel het zand tussen je tenen glijden. Dan krijg je het echte Sahara-gevoel!

2 Stuifzandvlakte

In 2014 hebben we de laatste bomen op deze plek verwijderd. Wat over blijft is een open vlakte waar de wind vrij spel heeft. Doordat de wind kan razen, krijgen geen zaden geen kans om te ontkiemen en blijft het zand stuiven. En dat is precies wat we willen. Juist omdat stuifzandgebieden steeds zeldzamer worden, zijn we extra zuinig op Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen.

3 Dennenbos

Op de vlakte achter je heeft net zo'n bos gestaan, als het bos dat je zo inloopt. De dennen zijn ooit aangeplant voor de houtproductie, zoals op heel veel plekken in Nederland. Die aangeplante bossen zijn vrij eentonig in begroeiing. Dat is zonde, want hoe meer variatie, hoe gezonder en sterker de natuur. Natuurmonumenten creëert in die eentonige bossen onder andere open plekken, zodat de natuur zich kan ontwikkelen. Daardoor komt er meer variatie in planten en dieren die hier voorkomen. Want meer plantensoorten, betekent meer insecten en die trekken op hun beurt weer kleine zoogdieren en vogels aan, waar weer roofdieren op af komen.

4 Vlaamse gaai

We noemen de Vlaamse gaai ook wel eens de 'bospolitie'. Als zij alarm slaan, dan weet elk ander dier dat er iets vreemds het bos is binnengekomen. Andere dieren reageren daar meteen op en verstoppen zich of bekijken wat dat 'gevaar' is. Officieel heet de Vlaamse gaai nu gaai, maar dat vinden wij zonde, want dat Vlaamse vertelt juist iets over de herkomst van de naam van deze vogel! De Vlaamse gaai dankt haar naam namelijk aan de Vlaamse koopmannen van vroeger. Zij stonden erom bekend dat ze zichzelf flink uitdosten met felle kleding. Toen in de middeleeuwen de Vlaamse gaai met zijn felle kleuren werd ontdekt, was de link gauw gelegd!

5 Schuttersputje

Tot 1994 zaten er militairen in Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen. Tijdens de Koude Oorlog oefenden ze hier regelmatig, zodat ze voorbereid waren op een eventuele aanval. Hier vlak bij zie je aan je rechterhand nog een schuttersputje, een kuil met een flink opstaande rand eromheen. Militairen konden vanuit hier onverwacht toeslaan en de vijand beschieten, terwijl ze zelf beschut zaten. Verder op de route komen we nog langs een voormalig Duits munitiedepot uit de Tweede Wereldoorlog.

6 Vuilboompjes

Dit bos heeft iets mystieks. Je vindt er krentenbomen, vuilbomen en varens, terwijl de zomereiken, grove dennen en sparren er majestueus bovenuit steken. De zonnestralen die zich een weg door de begroeiing zoeken, maken het plaatje af. Bekijk een vuilboom eens van dichterbij. Deze plant bloeit van mei tot en met september en is hiermee één van de langst bloeiende soorten van West-Europa. Bijen, hommels en vlinders zijn gek op de nectar en in de bloeiperiode is het dan ook een gezoem van jewelste rondom de vuilboom. De citroenvlinder en het boomblauwtje leggen er ook hun eitjes en de rupsen, eten de bladeren, zodra ze uitkomen.

7 Tweede Wereldoorlog

Op dit pad kom je langs enkele grote gaten in het landschap. Deze hebben niets met stuifduinen te maken, het zijn bomkraters! Op deze plek hebben de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog munitie opgeslagen in een groot munitiecomplex. Toen zij de oorlog dreigden te verliezen, wilden ze niet dat de munitie in de handen van de geallieerden zou vallen en daarom bliezen ze alles op. Dit gebeurde op Dolle Dinsdag, 5 september 1944. Wil je meer weten? Download dan route Langs een explosief verleden en maak een extra ommetje op deze route.

8 Lindebomen

In 2014 hebben we de laatste bomen op deze plek verwijderd. Wat over blijft is een open vlakte waar de wind vrij spel heeft. Doordat de wind kan razen, krijgen geen zaden geen kans om te ontkiemen en blijft het zand stuiven. En dat is precies wat we willen. Juist omdat stuifzandgebieden steeds zeldzamer worden, zijn we extra zuinig op Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen.

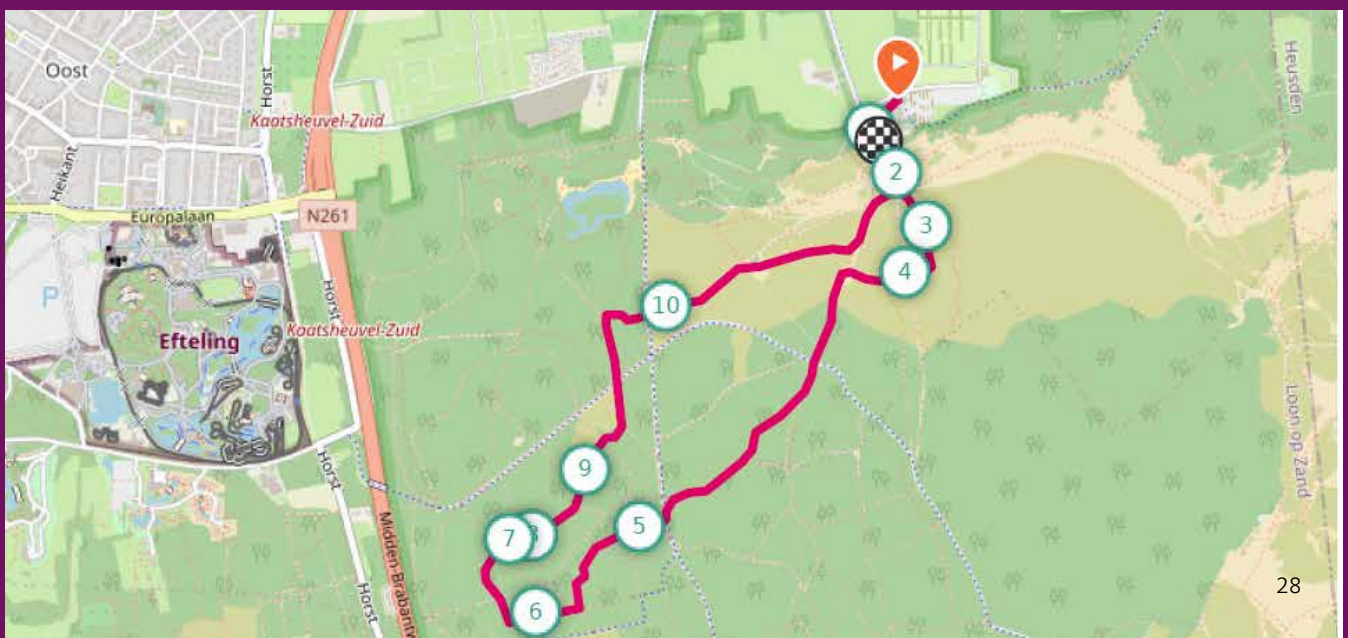
9 Mitrailleursnest

Aan de randen van het munitiecomplex maakten de Duitsers mitrailleursnesten om het kamp te bewaken. Zo'n nest bestond uit twee grote gaten. Het ene gat was een onderkomen dat aan de bovenkant werd afgeschermd met balken. Het andere gat was voor de mitrailleur bedoeld. Je ziet hier ook nog de overblijfselen van een lange loopgraaf. Aan de oostelijke kant van het munitiecomplex maakten de Duitsers deze loopgraaf van ruim een kilometer lang! Aan de uiteinden van de loopgraven, maar ook daartussen zaten verschillende mitrailleursnesten.

10 Levendbarende hagedis

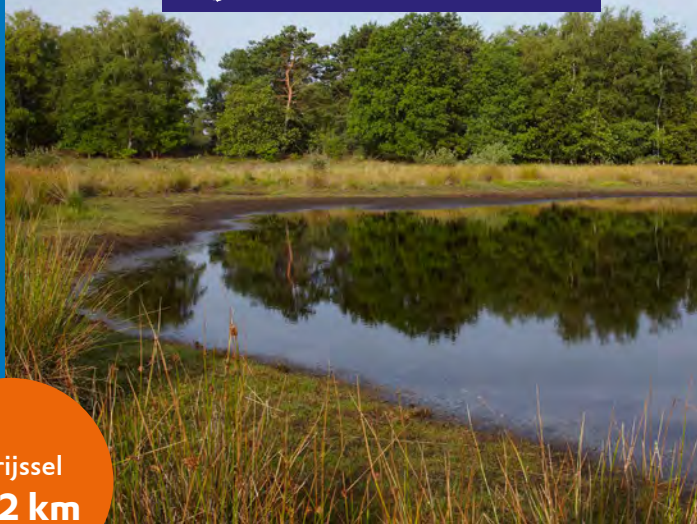
Dit heideveld kleurt in augustus en september prachtig paars en is een ideale plek voor levendbarende hagedissen, vlinders en solitaire bijen. De laatste twee halen de nectar uit de bloemen. In 2013 heeft Natuurmonumenten hier geplagd. Dit betekent dat wij de bovenkant van de bodem er af hebben geschraapt. Hiermee halen we de snelgroeiende grassen weg die de heideplanten verdringen, waardoor de heidestruiken dus weer kans krijgen om terug te groeien! Vanaf dit punt loop je terug naar De Roestelberg.

Volg de gele pijlen en dan kom je vanzelf terug bij het startpunt.
Wij hopen dat je genoten hebt van de wandeling en hopelijk tot ziens!

WANDELROUTE BUURSERZAND BIJ HAAKSBERGEN

Bij de naam Buurserzand verwacht je waarschijnlijk een droog en kaal stuifzandgebied. In werkelijkheid ligt hier een opvallend nat natuurgebied, waar je prachtig kunt wandelen. Een natuurgebied waar open heidevlakten, graslanden en bosjes elkaar afwisselen.

Overijssel
5,2 km

Bezoekersinformatie

Startpunt

Infocentrum De Wakel

📍 Stendermolenweg 9, 7481 PR Haaksbergen

☎ (053) 428 15 27

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/buurserzand/route/wandel-route-buurserzand-bij-haaksbergen>

Route

1 Oude bessen

Het Buurserzand staat bekend om de vele jeneverbessen. De struiken zijn hier allemaal zo'n 125 tot 150 jaar geleden ontsproten. Daarvoor hielden de vele schapen die hier graasden de begroeiing kort. Met het verdwijnen van de schaapskuddes vonden de jeneverbessen overal plekken met open zand waar ze ongestoord konden kiemen. Jeneverbessplantjes kunnen slecht tegen concurrentie omdat ze zo langzaam groeien. Aan de jonge loten - herkenbaar aan de grijsblauwe waslaag - zie je hoe weinig er per jaar bijkomen. Eenmaal volwassen kunnen jeneverbessstruiken heel lang standhouden. Als takken door zware sneeuwval omvallen, lopen ze gewoon weer uit en dragen zo bij aan de grillige vorm van deze taaie soort. De laatste jaren komen er ook weer jonge jeneverbessstruikjes bij, wat vrij uniek is in Nederland.

2 Los hoes

Boerderij De Bommelas is rond 1850 gebouwd. Het is een mooi voorbeeld van een los hoes: de typische Twentse boerderij waarbij de stal en de woning zich in één ruimte bevinden. Bij speciale gelegenheden kun je De Bommelas van binnen bekijken. Het bos naast de boerderij bestaat grotendeels uit eiken en grove dennen die zo'n honderd jaar geleden zijn aangeplant op de heide. Inmiddels is het tot een vrij natuurlijk bos uitgegroeid. In 1929 schonk de familie Van Heek het Buurserzand aan Natuurmonumenten. In het bos, waar aardig wat open plekken en dood hout te vinden zijn, hebben onder meer eekhoorns, spechten, boomklevers en bosuilen zich weten te vestigen. Vooral de groene specht is een veel geziene bewoner. Anders dan de andere spechten zoekt hij zijn voedsel dikwijls op de grond, zowel in als buiten het bos. Groene spechten eten veel mieren, maar ook wel zaden en vruchten. Behalve aan hun onhandige gehip op de grond zijn groenespechten van een afstand te herkennen aan hun heldere 'lach' en hun sterk golvende vlucht.

3 Grazen voor gentiaan

Op de heide zie je vanaf half juni overal de zachtroze bloemetjes van de dopheide. Deze heidesoort geeft aan dat het hier behoorlijk vochtig is. De struikheide die pas vanaf augustus paars bloeit, groeit alleen op de drogere bulten van het Buurserzand. Tussen de dopheide is soms ook de paarsblauwe bloem van de zeldzame klokjesgentiaan te ontdekken. Veel vaker zul je echter stuiten op de geelgroene grassprietten van het pijpenstrootje. Om te zorgen dat de grassen en boompjes de heideplanten niet overwoekeren laat Natuurmonumenten van mei tot november runderen in het gebied grazen. Ook wordt er geplagd en gemaaid om de heide te behouden.

4 Fort van zand

Deze bult is hoogstwaarschijnlijk een stuifduin. Ontstaan in de tijd dat de boeren zoveel schapen in het Buurserzand lieten grazen, dat het plantendek hier en daar volledig verdween en de wind vat kreeg op de blootgekomen zandbodem. Vaak werd het zand daarbij rond een boom of struik opeen geblazen. De ondergestoven boom groeide gewoon weer uit waardoor een dun beboste zandberg ontstond. Voor veel dieren vormt zo'n duintje een welkome afwisseling van de open heide. Je kunt hier bijvoorbeeld geregeld de wiewelaar horen fluiten.

5 Buursermeertje

Het Buursermeertje is een prachtig plekje om even te pauzeren. Zomers kun je hier met warm weer lekker pootjebaden.

6 Recreatie en rust

Bij de ingang aan de Langenbergweg vind je een mooi stuk met veel open zand en gezonde heide. Reptielen als de levendbarende hagedis koesteren zich op zulke plekjes graag in de zon. Je zult ze op dit drukbezochte punt echter niet vinden omdat ze hier te snel verstoord worden. Om deze en andere schuwe heidedieren, zoals de nachtzwaluw, een rustige plek te gunnen in het Buurserzand is het middengedeelte niet toegankelijk voor het publiek.

7 Natuurontwikkeling

Langs de rand van het Buurserzand onderhoudt Natuurmonumenten enkele hooilanden. Ze worden pas laat in het jaar gemaaid, zodat de grassen en kruiden volledig kunnen uitgroeien. Veel vlinders, vogels en zoogdieren profiteren van de bloemen en zaden, terwijl andere juist weer op de insectenrijkdom afkomen. Ree, groene specht, tapuit en wulp zijn enkele van de vaste bezoekers die je hier tegen de schemering kunt zien. Verderop verwijderde Natuurmonumenten de bemeste bovenlaag om de oorspronkelijke hoogtes en laagtes (vennen) te herstellen. Op de verschaalde bodem kunnen de heideplanten nu weer terugkeren.

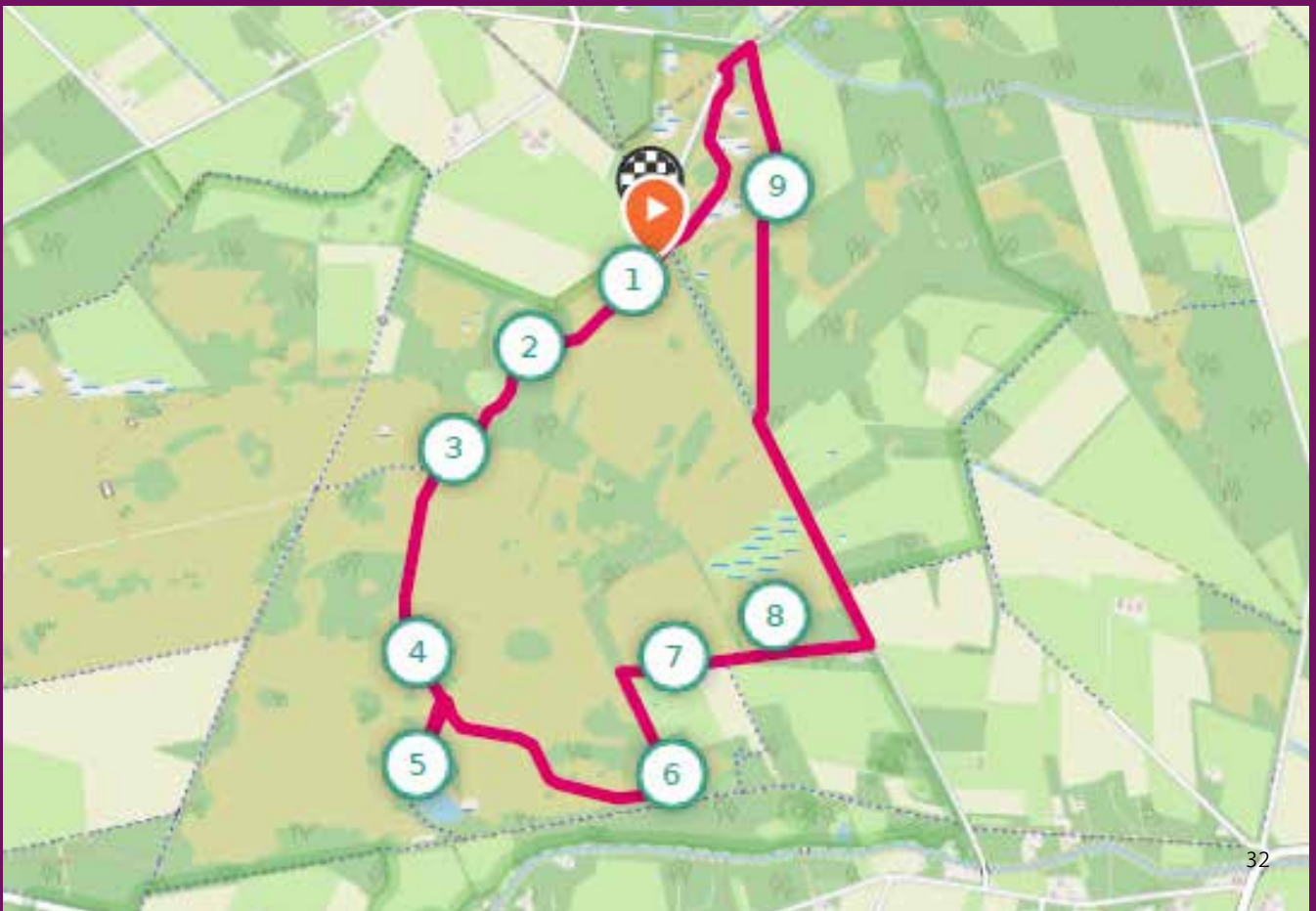
8 Rietschot

Een perfecte plek om vogels te kijken!

9 Oude tijden herleven

Hier ligt een mooi stuk heide met vennen, jeneverbosstruwelen en enkele heuveltjes. De vroegere eigenaar Bernard Jan van Heek wilde van dit parkachtige deel een openluchtmuseum maken. Vanuit het dorp Usselo liet hij hiervoor een oude graanmolen uit 1802 overbrengen. Eind jaren zeventig gaf Natuurmonumenten de inmiddels zwaar gehavende molen terug aan Usselo. Als je op de terugweg naar Enschede rijdt, kom je de gerestaureerde 'Wissink's Mól' tegen.

RONDJE HELENAHEUVEL IN DE KAAPSE BOSSEN

Ontdek de prachtige Kaapse Bossen midden in Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Een heuvelachtig bosgebied vol natuurschoon en cultuurhistorie. Ontdek het zelf en maak het Rondje Helenaheuvel.

Deze wandelroute is gemarkeerd met gele pijlen. Het wandelpad is halfverhard en zonder drempels.

Utrecht
1,8 km

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Parkeerplaats Helenaheuvel

📍 Sint Helenalaan, 3941 EH Doorn (UT)

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/kaapse-bossen/route/rolstoelpad-kaapse-bossen-doorn>

Route

1 Helenaheuvel

Dit chalet en theehuis werd in 1931 gebouwd op de gelijknamige heuvel. Vroeger kon je hier een entreekaartje kopen voor het gebied. De naam is afgeleid van de oudste dochter van de familie Swellengrebel, Helena. Deze familie vestigde zich rond 1750 in Doorn. Zij kwamen in bezit van dit toen nog woeste heidegebied. Het deed hen denken aan Zuid-Afrika, waar zij jarenlang hadden gewoond. Daar komt de naam Kaapse Bossen vandaan. Helena bracht haar tijd graag door op deze heuvel in het bos. Ontdek ook de charme van deze plek met uitzicht over de heide.

2 Tamme kastanje

Het werk van kabouters of getroffen door een bliksem? Er leven verschillende ideeën over hoe deze boom zijn vorm kreeg. Hij draagt nog ieder jaar vrucht. In het najaar raap je hier volop tamme kastanjes. In deze hoek van de Kaapse Bossen zie je vrij veel tamme kastanjes. Ze zijn ooit aangeplant vanwege de houtkwaliteit, hun landschappelijke schoonheid en de eetbare kastanjes.

We werken eraan om het pad voor meer gebruikers geschikt te maken. Op dit punt wordt binnenkort een bankje geplaatst.

3 Variatie

In de Kaapse Bossen vormt Natuurmonumenten eentonig productiebos om naar natuurlijk en gevarieerd bos. En dat levert ook een grote variatie aan dieren en planten op. In de bossen leven verschillende soorten spechten, de appelvink en de bosuil. De boomarter gebruikt oude spechtenholen om zijn jongen in groot te brengen. In de herfst barst het hier van de paddenstoelen, in alle kleuren en vormen.

4 Eikenhakhout

Hier zie je een stukje jong bos met een hek eromheen. Het hek zorgt ervoor dat reeën de jonge boompjes niet opeten. Hier groeit hakhoutbos. Eens in de zoveel tijd wordt het hout geoogst, net als vroeger. De hakhoutbossen leverden veel schors op, in de 19e eeuw een belangrijke grondstof voor leerlooierijen. Tegenwoordig zijn het waardevolle bosjes waar bijzondere planten en dieren voorkomen. Zo'n open plek in het bos zorgt dus voor extra biodiversiteit. Vlinders en bijen vliegen hier af en aan. Bij dit routepunt staat een bankje met uitzicht over het hakhout en een doorkijkje naar het wandelpad. Onderweg naar het volgende routepunt kom je de volgende bank tegen, verscholen onder de hoge toppen van oude sparren.

5 Heide

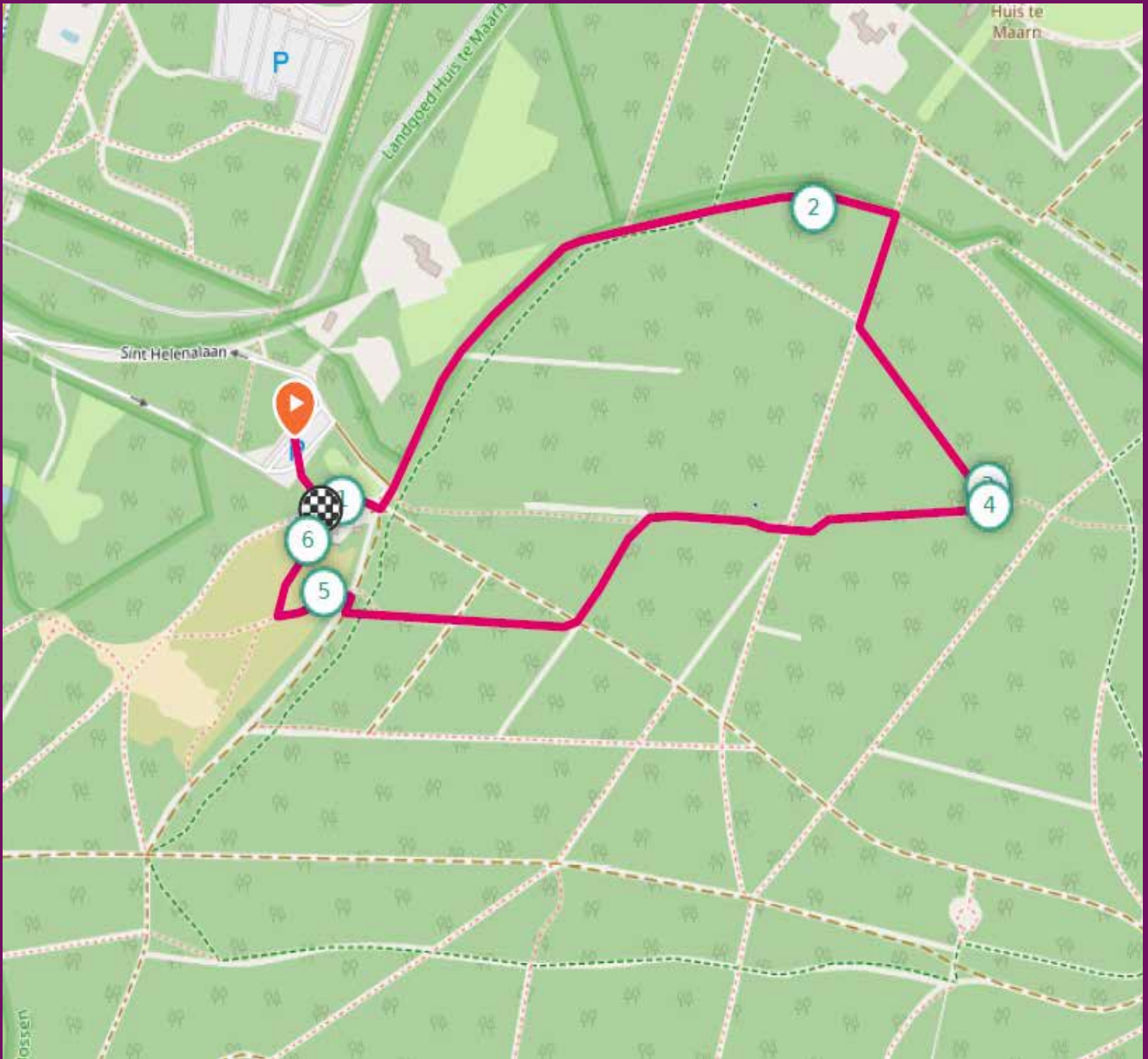
Dit heide- en stuifzandveld is een restant van wat ooit een woest heidegebied was. Vanaf de 18e eeuw kwam hier steeds meer bos. Op de heide leven veel insecten en vlinders. Ook is dit het leefgebied van adders, een beschermde diersoort in Nederland. In het voorjaar heb je de grootste kans om een adder tegen te komen. Na de winterslaap warmen ze zich op aan de zon voor nieuwe energie. Zie je een slang? Blijf dan op afstand. Een adder zal niet snel bijten, maar zijn beet kan giftig zijn.

Het pad loopt met een steile helling naar het heideveld. Onder het terras van Chalet Helenaheuvel staat een bankje met een geweldig uitzicht over de heide. Het einde van de route loopt weer steil omhoog, naar de top van de Helenaheuvel.

6 Eindpunt

Rondje Helenaheuvel zit erop! Hopelijk heb je genoten en zien we je snel terug in de Kaapse Bossen.

WOESTE ROUTE SPRENGENBERG

Stevige schoenen aan, rugzak om en wandelen maar! Een ruige dagwandeling over de heuvelachtige en zeer afwisselende Sprengenberg, onderdeel van Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug.

De route is niet bewegwijzerd, volg de cursief gedrukte route-instructies.

Overijssel
17,74 km

Natuurmonumenten

Bezoekersinformatie

Startpunt

Informatieschuur Erve De Pas

📍 Molenweg2, 7448 RE Haarle (Hellendoorn) (OV)

Meer info

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/de-sprengenberg/route/woeste-route-sprengenberg>

Route

1 Sprengenberg

De Sprengenberg verrast door glooiende heidevelden, lanen, bossen, smeltdalen, Schotse hooglanders, oude bouwlanden en schitterende uitzichtpunten. Vele planten en dieren vinden er hun plek, waaronder het korhoen. Over de ontstaansgeschiedenis van het gebied gaan meerdere verhalen de ronde: sommigen geloven in de versie van de reus die zijn zak met zand verloor en anderen zweren bij de theorie van het oprukkende ijs. Hier op Erve De Pas sta je op een strategisch en historisch punt. In de 19de eeuw stond hier een herberg op het kruispunt van belangrijke handelswegen. Én tussen - oftewel in de pas van - de twee hoogste bergen van de Heuvelrug: de Grote ende Kleine Koningsbelten.

Volg vanaf Erve De Pas de oranje route, de Sprengengerweg op. Na de tweede kruising neem je de eerste weg rechts de heide over. Na de slagboom linksaf de Van Heekweg op.

2 Palthetoren

Aan je linkerhand staat jachtslot Sprengenberg, ook wel Palthetoren genoemd. Het oorspronkelijke jachtslot is de 8-kantige koepel uit 1898. De toren werd in 1903 ook door Van Wulfften Palthe gebouwd. Het gebouw is nu eigendom van Stichting Huis Bergh en wordt door de nazaten gebruikt als vakantiewoning.

Voorbij de Palthetoren - ter hoogte van het informatiepaneel - ga je rechtsaf het bos in en volg vanaf dit punt de gele route. Op de splitsing rechtsaf en bij keuzepunt F76 rechtdoor tot aan de Oude Deventerweg. Sla linksaf en ga 100 meter voorbij het weiland weer linksaf het bos in. Na het hek kom je in het gebied waar de Schotse hooglanders grazen.

3 Schotse hooglanders

Dit gedeelte van de Sprengenberg wordt begraasd door Schotse hooglanders. Zij houden dit gebied open door begrazing en zijn het hele jaar buiten. Dassen die in dit gebied voorkomen profiteren, want de mestkevers in de mest van de hooglanders zijn voor hen een lekkernij. Hooglanders zijn in principe mensvriendelijk, maar het blijven wilde dieren. Houd dus afstand, zeker in het voorjaar als ze kalfjes hebben. Volg het graspad nog 800 meter (gele route). Op de T- splitsing rechtsaf. Het pad buigt direct af naar links, blijf het volgen. Linksaf op de splitsing. Volg de weg naar rechts. Je komt vanzelf bij de Fazantenwei.

4 Fazantenwei

Een mooi plekje om even stil te staan. De fazantenweide is een verrassende plek in het bos. De poel is aangelegd voor amfibieën. Maar ook de hooglanders maken er graag gebruik van, zeker in de zomer.

Blijf de gele route volgen. Die slingert om de Fazantenwei heen. Volg het pad naar links en op de T- splitsing linksaf. Na scherpe bocht naar rechts, komt je bij een Y- splitsing met bankje. Hier ga je rechts. Bij de T- splitsing rechtsaf. Ga op kruising schuin naar links. Op de kruising bij keuzepunt M13 linksaf.

5 Bos

Je staat hier midden in een dicht begroeid bos met veel berken. Gek om te bedenken dat dit een mensleven geleden nog heide was. Sta even stil en geniet van de vogelgeluiden. En wie geluk heeft wordt verrast door de rode bes, ook wel vossenbes genoemd.

Ga bij keuzepunt M12, rechtsaf de brede graslaan in. Vanaf hier volg je de blauwe route. Bij keuzepunt M06 ga je linksaf en voorbij het toegangshek kies je op de T-splitsing voor de lange of de korte route.

6 Inkorten route

Op dit punt kun je je route inkorten tot 13,7 kilometer. De lange route is alleen te lopen van 15 juli tot 15 maart, omdat de heide dan vanwege het broedseizoen is afgesloten.

Korte route: ga linksaf de brede zandweg met fietspad op. Bij de Y- splitsing schuin rechtsaf de beukenlaan in. Op de kruising halverwege de laan -voor de slagboom-, rechtsaf. Je steekt de heide over. Op de T- splitsing linksaf. Neem het eerste pad rechts. Het pad buigt af naar links. Ga verder bij punt 12

Lange route: sla rechtsaf (brede zandweg met fietspad). Direct linksaf het bos in (langs toegangsbord).

7 Bos wordt heide

Eje loopt hier door het bos, maar over een paar jaar niet meer. Dan groeit hier heide. Dit is een stukje verder al het geval. Hier haalde Natuurmonumenten in 2008 het bos weg, omdat droge heide in Nederland enorm zeldzaam is geworden. Planten en dieren die hiervan afhankelijk zijn, hebben het moeilijk. Denk bijvoorbeeld aan de nachtzwaluw en het korhoen.

Pad buigt af naar rechts, blijf het volgen.

8 Schaapsdriften

Hier mooi te zien aan je linkerhand: de zogenaamde schaapsdriften. Paadjes, die de schapen steeds liepen op weg terug van de heide naar hun eigen stal ergens in Helhuizen. Ook al worden de paadjes niet meer gebruikt, ze zijn nog wel herkenbaar. Let op de gele bremstruik die de paadjes heeft gekoloniseerd.

Aan het eind van het pad bij de T- kruising met een eikenlaan linksaf. Blijf het pad rechtdoor volgen. De heide (links) gaat over in bos: volg het pad schuin naar links. Je loopt nu vlak langs de Toeristenweg. Op splitsing linksaf omhoog. Je komt nu in het gebied dat 's zomers afgesloten is vanwege de noodzakelijke rust voor vogels om hun jongen groot te brengen.

9 Diepe Hel

Dit is de Diepe Hel. Een smeltwaterdal dat in de voorlaatste ijstijd is ontstaan. Een mooie test voor de kuitspieren. Met een schitterend uitzicht als beloning.

Aan het eind – bij de heide - linksaf. Bij het pad naar links rechtdoor totdat het pad naar rechts buigt.

10 Reus of gletsjer

De Sprengenberg maakt deel uit van de Sallandse Heuvelrug, een stuwwal in de voorlaatste ijstijd ontstaan. Enorme gletsjers schoven vanuit Scandinavië naar ons land en vormden dit heuvelachtige gebied. Er zijn echter ook mensen die geloven in de legende van de reus uit Duitsland die de Zuiderzee met zand wilde dempen. De zak zand die hij op zijn rug droeg scheurde onderweg open. Bij iedere stap ging zand verloren. Zo zouden de bergen zijn ontstaan die samen de Sallandse Heuvelrug vormen. Na het schitterende uitzicht kom je in smeltwaterdal de Wolfslenke.

Sla bij de eerste rechter zijweg rechtsaf.

11 Korhoen

De Sallandse Heuvelrug is nog de enige plek in Nederland waar het korhoen voorkomt. Natuurmonumenten doet er samen met Staatsbosbeheer en Vogelbescherming Nederland dan ook alles aan om de populatie in stand te houden. Het heideareaal is erg belangrijk voor het korhoen. We voeren daarom herstelwerkzaamheden uit op de heide en werken aan de verbinding met naastgelegen gebieden.

Let op! Boven op de top bij het hekje is een zijweg schuin naar links, volg deze omlaag. Op de T-splitsing verlaat je het broedgebied. Hier komen de korte en lange route weer samen. Sla rechtsaf en volg het pad naar links.

12 Landgoed

Dit deel van het gebied heeft een heel andere sfeer. De lanen en de rododendrons verraden het. Dit is ooit aangelegd als landgoed. Deze lanen wil Natuurmonumenten in stand houden. De rododendrons zijn nog restanten van een kwekerij die hier vroeger was.

Ga op de kruising (bij het bankje) linksaf. Aan het einde van de laan rechtsaf (bij het bord "verboden toegang privé terrein"). Voorbij slagboom de weg vervolgen. Bij het bankje rechtsaf de eikenlaan in. Bij de kruising linksaf. Bij de volgende kruising rechtsaf de laan in. Aan het einde van de laan is een T-splitsing, hier linksaf. Aan het einde van dit pad komt je bij een grote kruising (Paltheweg-Bergweg). Steek de kruising over, de Paltheweg op. Je loopt nu richting Nijverdal. Bij de eerstvolgende kruising met bankje sla je linksaf, langs de slagboom.

13 Schaapskooi

Deze schaapskooi is in 2014 volledig gerestaureerd. Daarbij stuitte we op de handtekening van de bouwers gezet op 1-7-1957. Nu is de schaapskooi weer een prachtig onderdeel van de speelplek voor kinderen die Natuurmonumenten hier gerealiseerd heeft.

14 Haarler Enk

Natuurmonumenten verbouwd hier nu graan. Op de braakliggende stukken groeien groenbemesters die de akkers mooi blauw kleuren. Natuurmonumenten werkt hier samen met biologisch boer Overesch aan kleurrijke natuurakkers. In de zomermaanden kleuren de granen goud en springen de blauwe korenbloemen eruit. Het graan gaat naar de biologische bakker of naar de varkens.

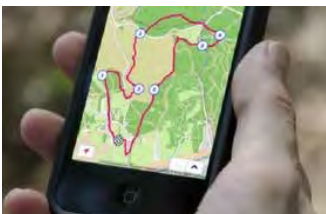
Op de T splitsing linksaf (Oude Deventerweg).

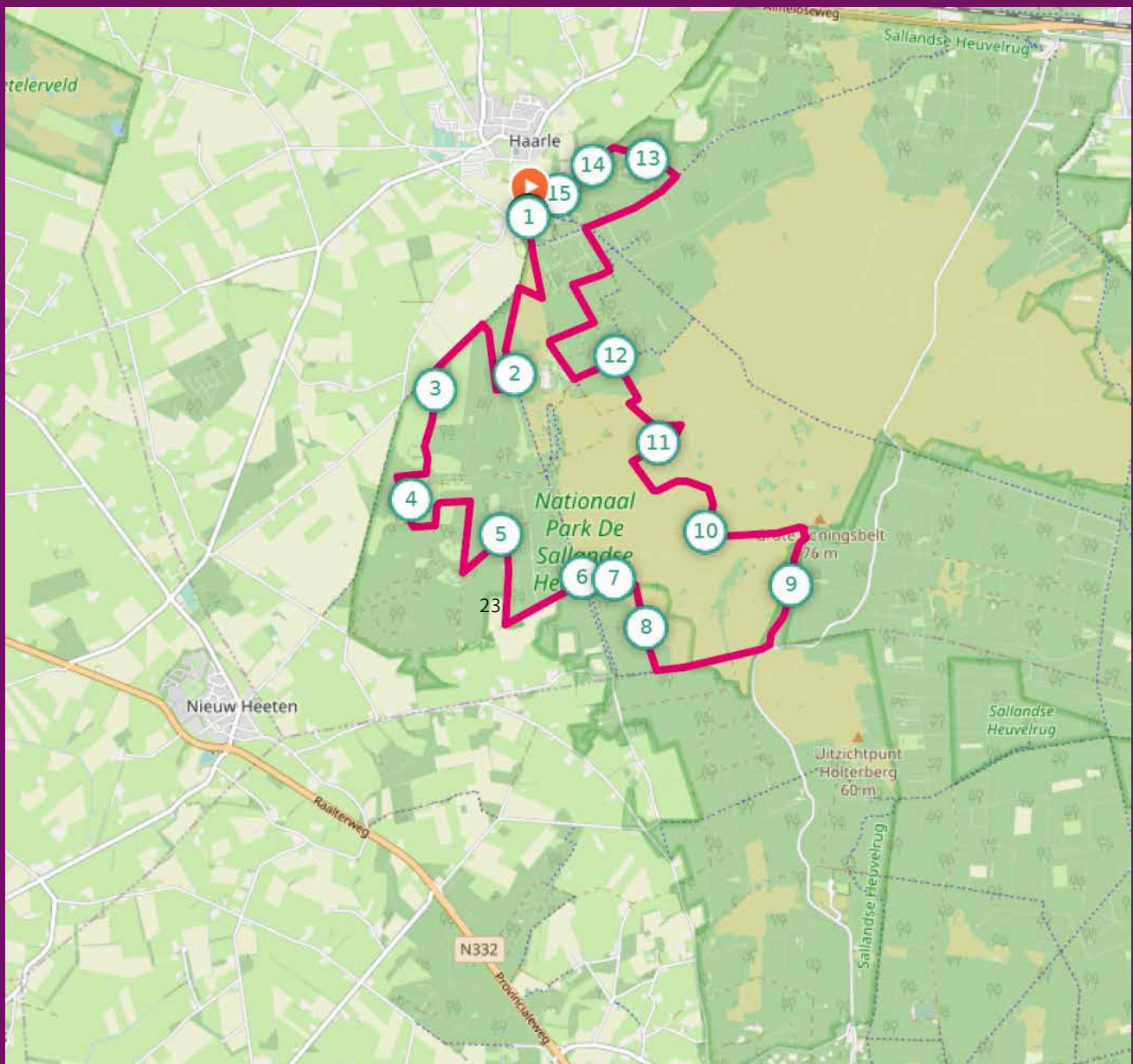

15 Finish

De boswachters van Natuurmonumenten hopen dat je een mooie wandeling hebt gehad en ontvangen je graag weer op de Sprengenberg! Volg ons op Facebook: facebook.com/eerdesalland of op nm.nl/np-de-sallandse-heuvelrug.

Op de Bergweg Haarle rechtsaf. Aan het einde arriveer je op Erve De Pas. Neem een kijkje in onze informatieschuur en laat ons weten wat je van de route vindt. In Herberg De Pas kun je je energie weer aanvullen met een huisgemaakt gebakje, lunch of borrelhapje.

De **10 MOOISTE HEIDEROUTES** is een uitgave van Natuurmonumenten.
© Natuurmonumenten. Augustus 2020.

Meer wandelinspiratie opdoen?

Op de website van Natuurmonumenten vind je nog veel meer routes door heel Nederland die je gratis kunt downloaden. Dus neem ook een kijkje op

www.nm.nl/routes

Help mee!

Onze natuur is niet alleen schitterend, maar ook kwetsbaar. Wij moeten de natuur koesteren. Samen met onze boswachters, leden en vrijwilligers werken wij iedere dag aan een natuurlijker Nederland. Doe ook mee en ga naar

natuurmonumenten.nl/word-lid

Ga veilig
op pad!

De natuur is voor veel mensen heel belangrijk. Laten we er samen voor zorgen dat het mogelijk blijft. Vermijd drukke plekken, ga op rustige tijdstippen, houd afstand en blijf thuis bij griepverschijnselen. Voor actuele informatie ga naar nm.nl/coronavirus

Veel plezier in onze schitterende Nederlandse natuur!